

Ekoturizm va barqaror iqtisodiy rivojlanish imkoniyatlari

Axrorov Elyorjon Baxtiyor o'g'li
O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya: Ushbu maqolada ekoturizmning mohiyati, uning barqaror iqtisodiy rivojlanishdagi roli va O'zbekistonda bu sohaga oid mavjud imkoniyatlar tahlil etiladi. Maqolada O'zbekistonning ekologik turizm resurslari, tabiiy va madaniy landshaftlari, hukumat tomonidan qabul qilingan strategik hujjatlar va xalqaro hamkorlik loyihalari asosida ekoturizmni rivojlantirish orqali iqtisodiy o'sish, aholi bandligi, ekologik muvozanat va hududiy rivojlanish masalalari yoritilgan. Xulosa qismida ekoturizmning iqtisodiyotga ijobiy ta'siri va uni yanada samarali rivojlantirish yo'llari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: ekoturizm, barqaror rivojlanish, tabiiy resurslar, mahalliy iqtisodiyot, ekologik xavfsizlik, sayyohlik infratuzilmasi, turizm strategiyasi, biosfera qo'riqxonalar, yashil iqtisodiyot, O'zbekiston.

Ekoturizm zamonaviy turizm sanoatining muhim va istiqbolli yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. U nafaqat sayyohlik faoliyatining yangi shakli, balki atrof-muhitni asrab-avaylash, mahalliy aholi farovonligini oshirish va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash vositasi sifatida ham katta ahamiyat kasb etadi. Ekoturizm konsepsiyasi tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, madaniy merosni saqlash, mahalliy hamjamiyatlarni jalb etish va ularga iqtisodiy manfaat keltirish orqali turizmning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan barqaror modelini shakllantirishni nazarda tutadi.

O'zbekiston uchun ekoturizm imkoniyatlari nihoyatda keng. Mamlakatning tabiiy landshaftlari, tog'li hududlari, o'rmon va cho'l ekotizimlari, biosfera qo'riqxonalar va milliy bog'lar, shuningdek, ekologik ahamiyatga ega bo'lgan tarixiy va madaniy obidalar bu sohaga ulkan salohiyat yaratadi. Ayniqsa, Surxondaryo, Qashqadaryo, Jizzax, Navoiy, Buxoro va Qoraqalpog'iston Respublikasi hududlarida ekoturizmni rivojlantirish orqali yangi iqtisodiy faollik o'choqlarini shakllantirish mumkin. Bu esa o'z navbatida hududiy iqtisodiy tengsizlikni kamaytiradi, ishsizlik muammosini yengillashtiradi va ekologik barqarorlikni ta'minlaydi.

Ekoturizm orqali yaratilgan qiymat zanjiri — mahalliy hunarmandchilik, organik mahsulotlar ishlab chiqarish, transport va joylashtirish xizmatlari, gidlar faoliyati va boshqa ko‘plab servis xizmatlari orqali hududiy iqtisodiyotga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, ayollar va yoshlar uchun yangi daromad manbalarini yaratish, kambag‘allikni qisqartirishda ekoturizm muhim rol o‘ynaydi.

O‘zbekiston hukumati ekoturizmni rivojlantirishni milliy turizm strategiyasining tarkibiy qismi sifatida belgilagan. “Yashil makon” umummilliy loyihasi, “Ekologik turizmni rivojlantirish dasturi”, “Turizm – 2030” strategiyasi doirasida biosfera hududlariga, ekotizimlarga, tog‘li va suv havzalari zonalariga investitsiya kiritish, infratuzilma yaratish, transport yo‘nalishlarini rivojlantirish bo‘yicha aniq chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bundan tashqari, BMTTD, UNWTO (Butunjahon turizm tashkiloti), Jahon banki va boshqa xalqaro institutlar bilan hamkorlikda ekoturizm loyihalari ishlab chiqilmoqda.

Ekoturizmning barqaror iqtisodiy rivojlanishga ta’siri quyidagi asosiy yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi: birinchidan, bu turizm shakli iqtisodiy o‘rishni ekologik zarar yetkazmasdan amalga oshirish imkonini beradi; ikkinchidan, resurslar boshqaruvida mahalliy hamjamiyatlarning ishtirokini oshiradi; uchinchidan, tabiiy muhitning saqlanishi orqali uzoq muddatli turistik jozibadorlikni ta’minlaydi.

Shuningdek, ekoturizm iqlim o‘zgarishi tahdidlariga qarshi kurashda ham samarali vosita bo‘lishi mumkin. Chunki bu soha tabiiy muhitga kam zarar yetkazadigan faoliyat turlarini, masalan, piyoda sayohatlar, veloturizm, eko-fermerlik, ekologik ta’lim dasturlarini o‘z ichiga oladi. Natijada, karbonat izini kamaytirish, muqobil energiyadan foydalanish va chiqindisiz infratuzilma yaratish bo‘yicha ilg‘or amaliyotlar targ‘ib qilinadi.

Xulosa qilib aytganda, ekoturizm O‘zbekiston iqtisodiy siyosatida barqaror rivojlanishni ta’minlaydigan muhim vositalardan biridir. Bu sohaga kiritilgan sarmoyalar, resurslardan oqilona foydalanish, infratuzilmaviy rivojlanish, xalqaro hamkorlik va jamiyatni jalb etish orqali mamlakatning ichki turizm salohiyati sezilarli darajada kengayadi. Shu bilan birga, ekoturizmni rivojlantirish orqali O‘zbekiston o‘zining tabiiy va madaniy merosini asrab-avaylash, uni global sayyohlik markaziga aylantirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Turizmni rivojlantirish strategiyasi to‘g‘risida”gi farmoni, 2022-yil.
2. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi, “Ekoturizm salohiyati bo‘yicha hisobotlar”, 2023-yil.
3. UNWTO. *Sustainable Tourism and the Green Economy*, Madrid, 2021.
4. UNDP Uzbekistan. *Ecotourism for Sustainable Development*, 2022.
5. Jahon banki. *Nature-Based Tourism in Central Asia: Potential and Challenges*, 2023.
6. OECD. *Tourism Trends and Policies 2023: Green Tourism Pathways*, Paris.
7. Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi. *O‘zbekistonda yashil iqtisodiyot va ekoturizm*, Toshkent, 2023.
8. FAO. *Eco-friendly Agriculture and Tourism*, Rome, 2022.
9. GEF Small Grants Programme. *Local Ecotourism Development Projects in Uzbekistan*, 2021.
10. Stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Turizm bo‘yicha ma’lumotlar, 2023.